

Onderwijs kan veel taken naar zich toetrekken. Onderwijs kan zich voor veel zaken verantwoordelijk maken. Maar onderwijs kan behalve dat ook zaken verkeerd aanleren. Verkeerd aanleren door zijn eigen naïviteit die op een bepaalde manier in de onderwijsgenen zit. Onderwijs is op een bepaalde manier (en gelukkig ook) financieel naïef. Maar onderwijs moet jongeren wel leren om niet financieel-economisch naïef te zijn.

Leer waken!

Doel ik op mobiele telefoonabonnementen die jongeren krijgen aangesmeerd? Of op schulden die ze aangaan om luxe consumptie mogelijk te maken? Nee! Dat is ook belangrijk, want een bedrijf weet drommels goed dat schulden bij jongeren makkelijker te veroorzaken zijn (ze willen meedoen) en dat vroeg of laat de ouders wel met de hand over het hart strijkend de boel zullen terugbetalen. Of indien de ouders daartoe niet bij machte zijn, dat deze jongeren dan hard gaan werken en als het even moet dit dan met illegale activiteiten doen. Laten we wel wezen: het zal bedrijven worst wezen hoe de door hen verkochte producten uiteindelijk betaald worden. Als dat maar gebeurt – en zo'n spontane reactie (*ach, ik besloot maar een goede kraak te zetten of hier en daar wat drugs te verkopen om mijn luxe vakanties mogelijk te maken*) is voor bedrijven fijn. Het is doorgaans geen onderdeel van

gekke dat deze manier van leven zo wordt gewaardeerd. Het is van je 1 plus 1 is 3. Of het is van je 'delen is het nieuwe vermenigvuldigen'; het zijn de gekke goeroes die dit verkondigen en er dan nog doodleuk bij roepen: *"Jongens, dit is allemaal omdenken"*. Ik zou zeggen: onderwijs, trek dit soort goeroegedachten door de plee – maar nee, daar hebben we het over de genen van het onderwijs. Wij vinden het fantastisch! Kijk, wat wij doen (wij delen immers permanent) wordt het nieuwe economische model, het wordt de nieuwe cultuur! En dan zich niet realiserend dat wij een gesubsidieerd bedrijf zijn... Nee hoor, de goeroes mogen binnen komen en ons onderwijs hervormen.

Verdienmodellen

Maar hoe zijn verdienmodellen ontstaan? Dat is gewoon slimme ideeën van naïeve mensen jatten en dan er een patentje onderzetten en dan

Marc den Elzen

moest geven. Hoe mooi, hoe prachtig – bleek iemand die nogal lang voor de poster had gestaan de resultaten enige tijd later onder zijn naam in een tijdschrift te publiceren. Ja, dat was weer zo'n mooi 'laten we alles samen delen'-congres. (En ik zeg wel dat diegene lang voor de poster stond – maar het was waarschijnlijk gewoon een kwestie van een foto-tje). Het jatten gaat tegenwoordig zo makkelijk dat we op alle fronten voorzichtig moeten zijn – en dat we die mensen met hun 'samen delen is zo mooi' de deur moeten wijzen. Het onderwijs moet zich tegen zijn genen verzetten!

Ik doel op het feit dat we tegenwoordig helemaal dol zijn op transparantie en het delen van kennis en informatie.

de reclamestrategie – maar dat hoeft natuurlijk niet. De televisie of andere media brengen deze jongeren wel op dit soort ideeën.

Delen is het nieuwe vermenigvuldigen?

Waar doel ik dan op? Ik doel op het feit dat we tegenwoordig helemaal dol zijn op transparantie en het delen van kennis en informatie. In het licht van de geschiedenis is het van de

vervolgens die naïeve mensen uitbuiten of een rechtszaak aan de broek hangen als ze moeilijk gaan doen als zij hun idee (*ik gaf het aan de mensheid*) verder willen uitdragen en uitbaten. O lief onderwijs, doe niet zo naïef! Leer af te schermen! Leer juist niet te delen – of leer juist pas te delen als je zaken afgeschermd hebt. Laatst hoorde ik bijvoorbeeld weer iemand die een voorpresentatie van haar onderzoek

Achterdocht en argwaan

Het onderwijs moet waarden delen. En dat is naast open zijn – ook gezond achterdochtig zijn. Dat is ook een gezond wantrouwen leren koesteren – want er zijn parasieten om ons heen en er is een samenleving aan de andere kant van de oceaan die voor een deel op parasitisme is gebouwd. (We laten ons daarin zo misleiden met de dinky toys dat dit bedrijf met het appello go heeft

voortgebracht – in essentie is het zo'n jatorganisatie). En kijk eens naar de uitzending van Zembla 'de Monsanto methode' en je ziet weer zo'n jatorganisatie aan de andere kant van de oceaan die rondom legitieme diefstal zijn geld verdient – en gewoonweg geld bij de economisch naïevelingen wegtrekt.

Ik weet het: ik hoor niet mee te werken aan argwaan – maar daar waar we ons geld mee moeten verdienen, daar waar we de concurrentie met andere bedrijven (uit andere gebiedsdelen) aangaan, moeten we het leren. Dus onderwijs: wapen je tegen de financieel-economische naïviteit. Leid jongeren op om in de juiste mate zowel open als achterdochtig te zijn. En leer iedereen hoe je dit juridisch kunt vormgeven! En leer jongeren vooral ook om niet via alle media al je ideeën te delen.

Bescherm je kennis!

Het spionageschandaal – dat wat Snowden heeft blootgelegd – het is gewoon geen kattenpis. Het heeft betekenis voor ons werk. Als samenleving moeten we dat erkennen en als onderwijs moeten we dat helemaal. Onderwijs: leer waken! De wereld is niet lief, open en onschuldig. Er zijn altijd kapers op de kust, en er zijn organisaties die slaap in onze ogen strooien. *Delen is vermenigvuldigen* is alleen zinvol als het eigen verdienmodel van de organisatie afgeschermd is. Maar nu: met de freelancing van de samenleving komt de vrije markteconomie wel heel erg dichtbij. Laten we realistisch wezen: organisaties zijn er ook om kennis te beschermen – om de mensen in de organisatie te beschermen. En al die freelancers (en onze doelgroep gaat daarmee te maken krijgen) kunnen dat niet. Leer dus weerbaar worden, leer dus organisaties te vormen die weerbaar maken en houd op met het verspreiden van het geloof dat delen per definitie goed is. Het gaat om zakelijk delen en afschermen. Het gaat om zakelijke etiketten. Het gaat om het onderscheiden van mensen die zuiver op de graat zijn en mensen die dit om wat voor reden niet kunnen zijn. Delen – het zit zo diep in ons onderwijs – terwijl we weten dat er individuen zijn die willen spieken en die zich er niet voor schamen om al freewheelend groepswerkstukken te halen. Onderwijs moet studenten weerbaar maken om dit te voorkomen. En dat heeft niets met het leren van ethiek te maken, of met het leren van transparant en open te zijn. Het is gewoon een kwestie van een klap uit kunnen delen. En keihard mogen zeggen waar het op staat – en mogelijkheden inbouwen om jezelf te beschermen. Je moet niet open zijn, je moet op een slimme manier zowel open als gesloten leren zijn.

Zoals gezegd, het zit niet in onze genen – maar het is wel het (internationaal) maatschappelijk speelveld waarin we als mens opereren.

Marc den Elzen